

PAPER DETAILS

TITLE: RUS DILİNDEKİ İFADE ZENGİNLİĞİNİN ÇEVİRİ BİLİMİNE VE RUSÇA ÖĞRENİMİNE
KATKISI / CONTRIBUTION OF THE ABUNDANCE OF EXPRESSIONS IN RUSSIAN LANGUAGE
TO TRANSLATING AND LEARNING RUSSIAN

AUTHORS: Leyla DALKILIÇ

PAGES: 107-122

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151718>

RUS DİLİNDEKİ İFADE ZENGİNLİĞİNİN ÇEVİRİ BİLİMİNE VE RUSÇA ÖĞRENİMİNE KATKISI

Yrd. Doç. Dr. Leyla Çiğdem DALKILIÇ
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
dalkilicleyla@hotmail.com

Öz

Bir dilde cümlelerin esas anlamının korunarak çeşitli gramer kalıplarıyla aktarılabilmesi, o dildeki zengin ifade biçimlerine işaret etmektedir. Rus dili aktarılmak istenen söylemin farklı yollarla ifade edilebilmesi olanağına sahip özelliğiyle ifade çeşitliliği açısından zenginlik arz eden dillerdendir. Rusça'nın bu özelliği kullanımında belirli koşullarda birbirlerinin yerine geçebilen, anlam açısından birbirine yakın olan ancak her biri kendine has özelliklere sahip sıfat-fiil, zarf-fiil, isim-fiil gibi farklı gramer kalıplarıyla oluşturulabilen paralel cümle kavramına işaret etmektedir. Rusça'daki paralel cümleler çeşitli dil öğeleriyle oluşturulabilmelerinin yanı sıra konuşma dili ve yazı dili olarak kullanım alanı açısından da birbirinden ayrılabilmekte, bu ise cümlelerin kullandığı tercih koşullarına etki etmektedir. Bir ifadenin farklı yollarla aktarılabilme özelliği, özellikle çeviri sırasında çevirmene ya da konuşana mevcut çeşitli alternatifler sayesinde belirtmek isteneni dile getirmede kolaylık sağlayabilmektedir. Bu çalışmada yapı ve işlev olarak farklılık gösteren ancak anlam açısından benzerlik arz eden Rusça'daki paralel cümle kavramı, kullanım alanları ve kuralları içerisinde ele alınacaktır. Öte yandan bu cümlelerin çevirideki yansımaları, olası alternatif cümle örnekleriyle Sabahattin Ali'nin ilk kez 1990 yılında Rusça'ya çevrilmiş olan Kürk Mantolu Madonna adlı eseri üzerinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Rus dili, paralel cümleler, üslupbilim, çeviri, alternatif yapılar.

CONTRIBUTION OF THE ABUNDANCE OF EXPRESSIONS IN RUSSIAN LANGUAGE TO TRANSLATING AND LEARNING RUSSIAN

Abstract

Maintaining the original meaning of a sentence in one language, while being able to use various grammatical structures for conveying the same meaning indicate rich forms of expressions in that language. As one of its features, the Russian language enables the transfer of the discourse in different ways which shows that the language is rich in terms of diversity of expressions. This feature of Russian language points to the concept of parallel structures which are under certain conditions interchangeable in use and close to each other in terms of meaning, and also which can be formed by the different grammatical structures as participle, gerund, infinitive while each has its own characteristic features. While parallel structures can be created with various language elements, they can be separated from each other in terms of their use in spoken language and written language as well. This case affects the usage preferences of sentences. An expression's feature of transferability in different ways and with various alternatives provides ease for the translator or speaker especially during the translation. In this study, the parallel structures in Russian language that differ in structure and function, but which are semantically close will be discussed within the framework of their areas and rules of usage. Besides, in this paper the reflections of these sentences in the translation will be examined in the novel of Sabahattin Ali's "Madonna in a Fur Coat", which was translated to Russian first-time in 1990, with examples of possible alternative sentences.

Keywords: Russian language, parallel sentences, stylistics, translation, alternative structures.

GİRİŞ

Rus dilinin sentaks yapısı, farklı gramer yapılarının kullanılarak anlamca birbirleriyle yakın olan ve bazı durumlarda birbirlerinin yerlerine de kullanılabilen cümlelerin kurulabilmesi açısından oldukça elverişlidir. Bu özellik dilde farklı konuşma alanlarında kullanılabilen ve Rus dilbiliminde “*parallelno predlojenie*” olarak adlandırılan paralel cümle yapılarının oluşturtulabilmesine imkân vermektedir. Paralel cümle olarak adlandırılan yapılar cümle yapısına alternatif olabilecek çeşitli gramer öğelerinin kullanılmasıyla oluşturulabilen, anlam açısından birbirine yakın olan cümlelerdir (Rozental 2011: 366-367). Örneğin: студент сдал экзамен (öğrenci sınavı verdi) – студент, который сдал экзамен (sınavı veren öğrenci) – студент, сдавший экзамен (sınavı veren/vermiş olan öğrenci) – студент, сдав экзамен, ... (öğrenci sınavını vererek / verip / verirken vb.) – студент после сдачи экзамена... (öğrenci sınavı verdikten sonra ...) – студент после того, как сдал экзамен... (öğrenci sınavı verdikten sonra / vermesinden sonra...) Örneklerde de görüleceği üzere, sıfat-fiiller (ortaç), zarf-fiiller (ulaç), birleşik ve basit cümle içerisinde kullanılan yan cümlecikler ile isim-fiiller Rusça’da paralel cümle yapılarının oluşturulmasında kullanılan dil öğeleridir. Rus dilindeki zengin ifade biçimlerini daha iyi anlayabilmek için paralel cümlelerin özellikleri ile bu cümlelerin kullanım alanlarını yakından inceleyelim.

1. PARALEL CÜMLELERİN KULLANIM ALANLARI VE ÖZELLİKLERİ

Rus dilinde oluşturulan paralel cümleler arasında anlam ve kullanım yani üslupbilim açısından farklar bulunmaktadır. Cümlelerin temel öğelerine (özne-yüklem) sahip olmalarından dolayı birleşik cümle yapısı içerisinde yukarıda da belirtilen yan cümlecikler ifade edilen anlam açısından daha çok ön plandadırlar. Cümlelerin yan öğeleriyle oluşturulan tümceler ise basit cümle yapısı içerisinde yer almaktadır. Fiilin cümledeki rolüne bakacak olursak, yüklem yan cümlecikte genel olarak fiilin çekimli haliyle kullanılır (студент, который **сдал** экзамен или студент после того, как **сдал** экзамен); ulaç ile kullanılan fiil (студент, сдав экзамен) ikinci derece yüklem işlevini görür ve sahip olduğu zaman anlamı çevresinde bitmişlik ‘*совершенный вид*’ (SV) veya bitmemişlik görünüşü ‘*несовершенный вид*’ (NSV) fiil grubu kategorisine göre yerini alır. Ortaçlarda ise (студент, сдавший экзамен), vuku bulan eylem anlam olarak ikinci planda kalmakta, sıfatlarla ifade edilen belirleyici anlam ön plana çıkmaktadır. Son olarak, isim-fiillerde (студент после сдачи экзамена) eylemin anlamı soyut bir özellik taşımakta ve cümle yapısında eylemin vuku bulduğu zaman kavramı ön plana çıkmaktadır (Golub 2010: 417-418).

Yapıların sahip oldukları stilistik özellikler paralel cümlelerin kullanım alanlarını da belirlemektedir. Ulaç ve ortaçlar yazı dilinde daha yaygın olarak

kullanılırken, isim-filler, resmi yazışmalar, bilimsel araştırmalar başta olmak üzere bürokrasi dilinde daha çok kullanılmaktadırlar.

Bir dilde bir cümlelin esas anlamının korunarak çeşitli gramer kalıplarıyla aktarılabilmesi, o dildeki zengin ifade biçimlerine işaret etmektedir. Rus dili aktarılacak istenen söylemin farklı yollarla ifade edilebilmesi olanağına sahip özelliğiyle ifade çeşitliliği açısından zenginlik arz eden dillerdendir. İfadedeki bu zenginliği aşağıdaki örneklerle inceleyelim:

1. Рецензент **прочитал** диссертацию и **написал** отзыв.
2. Рецензент, **прочитав** диссертацию, **написал** отзыв.
3. Рецензент, **прочитавший** диссертацию, **написал** отзыв.
4. Рецензент, **закончил чтение** диссертации и **приступил к написанию** отзыва.
5. **Когда** рецензент **прочитал** диссертацию, он **смог написать** отзыв.
6. **После прочтения** диссертации рецензент **написал** отзыв.
7. **Написание отзыва рецензентом** стало возможным **после прочтения** диссертации (Golub 2010: 417).

Örneklerde de görüleceği üzere paralel cümle yapılarının varlığı Rus dilinde ifade şeklinin çeşitliliği ile ilintilidir. Söz konusu cümleler fiilin çekimli hali (1. örnek) ile ifade edilebileceği gibi, zarf-fiil (2. örnek), sıfat-fiil (3. örnek), isim-fiil (4. 6. 7. örnekler), mastar hali (5. örnek) (*bu ve benzeri durumlarda birleşik cümlelin yan cümleciği fiil yüklemnin yerini alabilir*) ile aktarılabilirler. Bir cümlelin aktarımında benzer şekilde yapılacak olan değişiklikler sadece yeni manaların ortaya çıkmasına değil, aynı zamanda ifadedeki üslup değişikliğine de yol açmaktadır. Örneğin, birinci örnekte görüldüğü üzere fiilin çekimli hali dildeki kullanım açısından standart bir dil özelliğine sahiptir, cümle nötrdür; ancak sıfat-fiil ve zarf-fiiller edebi dil formu olarak kabul edilmekte, isim-fiiller ise dildeki pasif yapılar gibi konuşmaya ağır bir hava katarak, resmi dilde ve bilim dilinde daha çok tercih edilmektedir. Konuşmanın sadelik derecesine ve estetik açıdan sunumuna bakacak olursak, zarf-fiil ve sıfat-fillerin daha çok yazı diline kullanıldıklarına, isim-fillerle yeniden ifade edilen cümlelerin (4. örnek) ise konuşmayı ağırlaştıran yapılar olduklarına dikkat çekmek gerekir (Golub 2010: 417-418).

Paralel cümleler anlam ve üslup özellikleri, metin içerisindeki rolü dikkate alınarak kullanılmalı ancak bu cümlelerin anlam açısından birbirleriyle eşit değerde oldukları ve her zaman birbirlerinin yerlerine kullanılabilecekleri düşünülmemeli, ifade edilmek istenen düşünce her ne kadar anlam açısından birbirine yakın olsa da, mevcut farklılıkların bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Paralel cümlelerde kullanılan dil öğelerinin mevcut cümleye nasıl alternatif oluşturabileceğini bu dil öğelerini tek tek ele alarak örnekleriyle birlikte inceleyelim.

1.1. SIFAT-FİİL VE BİRLEŞİK CÜMLELER

Rusça'da anlam açısından birbirine yakın olan, bir dereceye kadar 'eş anlamlı' olarak değerlendirilebileceğimiz ve üslup açısından farklılık arz eden cümlelere örnek olarak sıfat-fiil ve birleşik cümle yapısıyla kullanılan tanımlamalı yan cümlelerini ('*который*' yapısı iyelik zamirleri) örnek olarak gösterebiliriz:

- Аспирант ознакомился с отзывом, **написанным рецензентом**.

(Doktora öğrencisi **eleştirmen tarafından yazılan** eleştiri yazısını inceledi).

- Аспирант ознакомился с отзывом, **который написал рецензент**.

(Doktora öğrencisi **eleştirmenin yazdığı** eleştiri yazısını inceledi).

Anlam açısından söylenmek istenenin benzer olduğu bu iki cümle arasındaki farklara göz atacak olursak:

- Birinci cümlede lakonizm¹ örneği sergilenmekte, ikinci cümlede ise eyleme vurgu yapılmaktadır;

- Birinci cümledeki kullanım tarzı daha çok edebi dile yani yazı diline yakın iken, ikinci cümle üslupbilim açısından nötrdür (Golub 2010: 418).

Bu örnekten yola çıkarak, yazı dilinde her zaman sıfat-fiillerin tercih edildiği düşünülmemelidir. Eylemin sahip olduğu anlamın öneminin belirtilmesi gereken durumlarda sıfat-fiiller yerlerini ifade açısından daha belirgin olan birleşik cümle yapısı içerisindeki tanımlamalı yan cümlelere bırakırlar. Örneğin: *Спока часто критикуют люди, которые его не читают и не знают контекста. [коллективный. Доктор Спок (2012)]* **Krş:** *Спока часто критикуют люди, не читающие его и не знающие контекста. [коллективный. Доктор Спок (2012)].* Uzun sıfat fiillerle oluşturulan cümleler, eylemin kendisinden çok eylem konusu olan tarafı (bu durumda insanları = люди) daha çok belirttiğinden ve ortaya koyduğundan dolayı ifade açısından zayıf kalmaktadır. Birleşik cümlelerdeki tanımlamalı yan cümlecik, sıfat-fiillerle değiştirilirken eylemin belirginliği bu sebepten ötürü azalmaktadır: *Спока часто критикуют не читающие его и не знающие контекста люди. [коллективный. Доктор Спок (2012)]* (Golub 2010).

1.2. ZARF FİİLLER

Rusça'daki zarf-fiillerin kullanılmasıyla oluşturulabilen birleşik cümle yapısındaki yan cümleler ve basit cümle türleri ile de paralel cümleler oluşturulabilmektedir. Aşağıda sunacağımız örneklerde, önce ana bir cümle, ardından temel cümleye alternatif bir tümce sunulacak, sonrasında ise sunulan bu

¹ Söylenmek isteneni en az sözcük ya da en kısa biçimde anlatma yolu.

iki ayrı cümlelerin çevirilerini göreceğiz. Böylelikle çeviri esnasında birbirine anlam açısından yakın, ancak yapı açısından farkı olan gramer yapıların nasıl aktarıldığını yakından inceleme imkânını elde etmiş olacağız.

1. **Увидев** их, Николай, находившийся до того в прекрасном настроении, побледнел, нервно вынул письма из конверта...». [А. Алексеев. В. Н. Коковцов: неприятности взамен потрясений // «Наука и жизнь», 2007].

Krş: *Когда* их увидел, Николай, находившийся до того в прекрасном настроении, побледнел, нервно вынул письма из конверта... *ya da* **Когда** их увидел, Николай, **который был** до того в прекрасном настроении, побледнел, нервно вынул письма из конверта...

Çevirisi: Bundan önce harika bir ruh hali içinde bulunan Nikolay onları **görür görmez gördüğünde/görünce**, yüzünün rengi attı ve sinirli bir şekilde mektubu zarfından çıkardı.

2. Так Стивен Хоукинг, **стремясь отыскать** истину, в конце концов задаёт себе тот же вопрос, который тысячи лет назад задавал другой мудрец — Чжуан-цзы: "Однажды Чжуан Чжоу приснилось, что он бабочка: он весело порхал, был счастлив и не знал, что он— Чжоу. [Александр Волков. Мировые Стивена Хоукинга // «Знание -- сила», 2003].

Krş: Так Стивен Хоукинг, **чтобы отыскать** истину...(…).

Çevirisi: Steven Howking gerçeği **bulmaya çalışarak / gerçeği bulmak için**....

3. Ты сама видишь, каковы обстоятельства. Надо быстро, **не колебаясь**. Нерешительность — удел слабых. [В. Я. Шишков. Емельян Пугачев. Книга третья. Ч. 1 (1934-1945)].

Krş: Ты сама видишь, каковы обстоятельства. Надо быстро, **без колебаний**. (...).

Çevirisi: Durumun nasıl olduğunu kendin görüyorsun. Çabuk olmalı, **tereddütsüz (ya da tereddüt etmeden)** Kararsızlık, zayıflara özgüdür.

4. Родители, **получив** о ваших событиях информацию, немного зашевелились, хотят забрать анкеты и пишут заявления. [коллективный. Турникеты в школах (2011-2012)]

Krş: После получения информации о ваших событиях, родители немного зашевелились (...) *ya da* После того, как родители получили информацию, немного зашевелились.....

Çevirisi: Aileler olaylarınız hakkında **bilgi aldıktan sonra** (ya da **bilgi alır almaz**) biraz harekete geçtiler, anketleri almak istiyorlar, dilekçeler yazıyorlar.

5. **Просмотрев и прочитав** немалое количество изданий для детей и о детях, вот что я точно для себя решила — мои дети будут читать книги, классику на которой выросла я и наше поколение. [Алена Неживых. Семейные журналы -- Пиарщик в поисках благодарной редакции -- Кто опубликует твой инфоповод? // publicity.ru, 2012]

Krş: После того, как просмотрела и прочитала немалое количество изданий для детей, вот что я точно для себя решила (...) ya da **После просмотра и прочтения** немалого количества изданий для детей, вот что я точно для себя решила

Çevirisi: Çocuklara ilişkin ve onlar hakkında birçok yayını **inceledikten ve okuduktan sonra** (ya da **inceleyip okuduktan sonra**) şu karara vardım – çocuklarım benim ve benim neslimin yetiştiği kitapları, edebiyatı okuyarak büyüyecekler.

6. Если выражаться, **используя** военную терминологию, то групповую тактику в ПМВ (I. Мировая война) немцы освоили одними из первых. [коллективный. Боевые пятёрки Вермахта (2012)]²

Krş: Если выражаться с **использованием** военной терминологии (...).

Çevirisi: Askeri terminolojiyi **kullanarak** ifade etmek gerekirse, Almanlar BDD'de (I. Dünya savaşı) grup taktiğini ilk uygulayanlardandır.

Bu ve benzeri örneklendirmeleri daha da arttırabiliriz. Örneklerden de anlaşılacağı üzere, cümlelerin genel anlamını bozmadan çeşitli gramer yapılarını kullanarak ifadeleri farklı şekillerde aktarabiliriz. Rusça'nın bu özelliğine çeviride ve dil öğreniminde, çeviri ve öğrenim süreçlerini kolaylaştıran unsurlar olarak bakabiliriz. Ulaçların kullanımıyla, birleşik cümle yapısındaki yan cümleler ve basit cümle türleri ile anlam açısından aynı olan paralel cümlelere ait örneklendirmeler bununla sınırlı kalmamakla birlikte, söz konusu cümlelerin anlam olarak birbirine yakınlıkları ve ifade çeşitliliği gözler önündedir. Lakin unutmamak gerekir ki, tüm bu cümleler anlam açısından birbirleriyle yakın olmalarına rağmen, her biri sahip olduğu gramer özelliği ve anlamsal nüanslarla farklılık göstermektedir.

Rusça'daki zarf-fiillerin kullanımında zaman zaman belirli başlı bazı yanlışlar yapılabilmektedir. Rus dil bilimciler tarafından da birçok kez ele alınmış olan bu hatalardan en belirgin olanı zarf-fiil ile fiil yüklemine farklı öznelerle ait olmasıdır: *Стоя у перрона, ее глаза были полны грусти и слёз, Подходя к комнате, за дверью раздались странные звуки vb.* Yine aynı şekilde, yüklem ve özne arasındaki bağlantının kopmasından ötürü, Rusça'da zarf-fiiller şahıs zamirsiz cümlelerle kullanılamamaktadır: *Проводив друга, мне стало грустно; выйдя на улицу, мне стало холодно vb.* Ancak, eğer cümlede mevcut olduğu varsayılan ve sadece adlandırılmayan bir eylem söz konusu ise ve eylem mastar halinde

² Örnekler Natsionalniy Korpus Russkogo Yazıka (NKRY) adlı farklı stillerde Rus metinlerinden örneklerin sergilendiği elektronik siteden alınmıştır.

kullanılıyorsa, bu durumda şahıs zamirsiz yapı³ ile ulaş kullanımı mümkündür: *Решая задачу, можно пользоваться любыми справочными материалами; Отправляясь в путешествие, нужно брать с собой карту* vb. Bunun dışında, ulaşların pasif yapılarla beraber kullanılması da kullanım hatalarına yol açmaktadır: *Стоя у перрона ее глаза были полны грусти и слез* (olması gereken: *Когда она стояла у перрона....*), *Проходя мимо кабинета, мне были слышны их разговоры* (olması gereken: *Проходя... я слышал...*) (Rozendal' 2011: 378-379).

Kısaca diyebiliriz ki, Rus dilinde yüklem ve özne arasındaki bağı göz ardı ederek, bağımsız ulaş yapılı cümlelerin kurulması mümkün değildir. Ulaş kullanımında yapılan hatalar, üslupbilim açısından söz konusu yapının dilde doğru kullanılması yönünden önem arz etmektedir.

3.1. İSİM FİİL VE İSMİN MASTAR HALİ

Rus dilinin stilistik özelliğinin incelenmesi açısından birleşik cümleler ile fiilin mastar ve isim-fiil haliyle oluşturulan ve anlam açısından da birbirine yakın olan paralel cümleler de dikkat çekicidir. Rus dilinde mastar halinde kullanılan fiillerle oluşturulan cümleler, üslup biçimi açısından cümlelerin incelenmesi üzerine bize zengin birer kaynak sunmaktadır. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim:

1. Друзья договорились **о встрече** на выходных.

Друзья договорились **о том, что встретятся** на выходных.

2. Ему много раз делали предупреждение **не ходить** по темным улицам

Его много раз предупреждали, **чтобы он не ходил** по темным улицам.

3. На собрании учитель попросил родителей **не ругать** детей за плохие оценки

На собрании учитель попросил родителей, **чтобы они не ругали** детей за плохие оценки

4. Наша задача **состоит в отстаивании** интересов страны.

Наша задача **состоит в том, чтобы отстаивать** интересы страны.

Yukarıdaki örneklerde de görüleceği üzere, mastar halindeki cümleler sıfat-fiillerde olduğu gibi lakonizm örneği sergilemekte ve anlama kesinlik ifadesi

³ Rusça'daki şahıs zamirsiz cümleler (безличные предложения) eylemi gerçekleştiren ya da eylemi üstlenen kişiden bağımsız olarak meydana gelen ya da var olan hareket ve durumların ifade edildiği basit cümlelerdir. Söz konusu cümlelerin gramer açısından mevcut en büyük özellikleri, ifade edilen eylem veya durumun tabi oluşu ve dile getiren kişiden bağımsız, istem dışı olarak gerçekleşmesidir. Bu ifadeler bir hareket (*Лодку сносит к берегу*), kişi veya canlının durumunu (*Ей ночью не спалось; Мне жарко*), doğa olaylarını (*Темнеет; За окнами светлеет*), bir işin gidişatını (*Плохо с работой; Нельзя откладывать проект*) vs. belirtirken ortaya çıkmaktadırlar.

katmaktadır. Birleşik cümle yapısındaki cümlelerde ise eylem ön plana çıkmaktadır. Her iki seçeneğin kullanımı metnin koşullarına bağlı olarak belirlenebilir. İsim-fiillerle oluşturulan cümle yapıları daha çok yazı dilinde kullanılırken, konuşma dilinde kullanıldığı durumlarda ise dili ağırlaştırır ancak ortaya konmak istenen düşünceyi en az söz sarfiyatı ile aktardığından ötürü bilimsel araştırma ve çalışmalar ile resmi yazışmalarda sıkça ve yaygın olarak kullanılmaktadır (Rozendal' 2014: 325-327).

Fiilin mastar halinde dilek ve emir kipi yapısında kullanılması konuşmaya etki ve hareket katmaktadır. Emir kipinin mastar halinde kullanılması genel olarak herkes için geçerli olan kuralları kapsayabileceği gibi (*не курить!*, *надевать бахилы!*, *по гозонами не ходить!* vb.) belirli bir kişiye, gruba, topluluğa yönelik olan ve derhal yerine getirilmesi gereken kesin bir emir anlamını da içerebilmektedir (*встать!*, *молчать!*, *немедленно разойтись!* vb.). Bu kullanım eylemin derhal yerine getirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu nedenle mastar halindeki emir kipine sloganlarda, hitap içeren gazete başlıklarında, çağrılarda sıkça rastlanmaktadır: *Остановить инфляцию!*; *Вывести войка из Чечни!*; *Преградить путь наркотикам!* vb. (Golub 2010: 422).

Mastarın *бы* eki ile kullanılması sonucu mastar dilek kipi anlamını kazanmaktadır: *Поспать бы немного!* (biraz uyusam), *отдохнуть бы сейчас!* (şimdi bir dinlenmek vardı / şimdi bir dinlensek), *скорее бы закончить!* (hemen bitirsek)⁴. Dilek kipi anlamında kullanılan mastar daha güçlü ve o an için gerçekleşmesi muhtemel bir isteğe işaret ederken, dilek kipi formu ise eylemin gerçekleşmesinin mümkün olup olmadığına ilişkin belirsiz bir istek ve arzu ifade etmektedir. A.N. Gvozdev bahse konu her iki yapıyı karşılaştırırken “*Посидеть бы на берегу моря*” gibi ifadelerin arzu, istek, özlem, gibi duygular belirtirken; “*Я посидел бы на берегу моря*” gibi ifadelerin dile getirilen sözün çekiciliğinin yanı sıra, arzulanan durumun vuku bulma imkanının az olduğuna, gerçekleşmesi için kişinin iradesinin en aza indirgendiği anlamlarını aktardığına işaret etmektedir (Gvozdev, 1965). Böylece, fiilin mastar hali konuşmacının bir eylemi yerine getirmek için dile getirdiği güçlü ancak fazla belirgin olmayan bir söylem veya oldukça istenen, arzulanan ve yakın zamanda gerçekleşmesi daha muhtemel olan bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir: *Сдать бы последний экзамен!* *быть бы молодой и красивой!*, *стать бы миллионером!* vs. Bu ve benzeri durumlarda mastar halindeki form dilek kipi ile eş anlamlı olmadığı gibi birbirlerinin yerine de kullanılamazlar. Örneğin, yukarıda verdiğimiz *сдать бы последний экзамен!* (krş: Şu son sınavı da {bir} versem) ifadesi *я сдал бы последний экзамен* (krş: Ben {olsam} o son sınavı verirdim) cümlesi ile anlam olarak tamamen farklıdır (Golub 2010: 422).

⁴ Yukarıdaki ifadelerin çevirisi metne bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

2. PARALEL CÜMLELERİN EDEBİ ESER ÇEVİRİSİNE KATKISI

Rusça'daki paralel cümle yapıları, ünlü edebiyatçımız Sabahattin Ali tarafından kaleme alınan ve 1943 yılında basılan, 1990 yılında ise Rus okuyucularıyla ilk kez buluşan çevirisi L. Medvedko tarafından yapılan Kürk Mantolu Madonna (KMM, Rusça ismiyle "Madonna v mehovom palto" (MMP) adlı eserden alınacak örneklerle sunulmaya, bu sayede, mevcut cümlelere alternatif oluşturabilecek örnek cümleler sergilenmeye çalışılacaktır.

Bilindiği gibi Türkçede zarf-fiiller, fiillere bağ-fiil eki dediğimiz *p* (-ıp, -ip, -up, -üp), -arak (-erek), -a (-e), -ınca (-ince, -unca, -ünce), -madan --(meden), -maksızın (-meksizin), -dikça (-dikçe, -dukça, -dükçe, -tıkça, -tikçe, tukça, -tükçe), --alı (-eli) -ken, -diğında (-diğinde, -duğunda, -düğünde, -tığında, -tiğinde, -tuğunda, -tüğünde) eklerin getirilmesiyle oluşturulmaktadır. Rusçada söz konusu zarf-fiiller депричастие (депричастие) olarak adlandırılan gramer yapısıyla oluşturulmaktadır. Bilindiği üzere, NSV grubunda yer alan fiillerle kullanılan bağ-fiillerde, fiil 3. çoğul şahıs halinde şimdiki zaman çekimi ile yapılır. Son çekim eki – ют atılarak, yerine – Я getirilir, bazı istisnai durumlarda – А alır: чита^{ть} – они чита^{ют} – чита^я; держа^{ть} – они держа^т – держа^а; SV grubunda yer alan fiillerle kullanılan bağ-fiillerin çekimi yapılırken fiilin geçmiş zaman gövdesi alınır, sesli harften sonra – В bazı durumlarda ise – ВІІІІ eki kullanılarak yapılır: прочита^{ть} – прочита^л – прочита^в; принести – прине^с – прине^сиш.

Aşağıdaki örneklere bakalım:

1. Böyle kimseleri **gördüğümüz zaman** çok kere kendi kendimize sorarız, "Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar" (S. Ali, KMM, s.11).

Zaman edatı kullanılarak oluşturulan bu cümle Rusça'ya şu şekilde aktarılmıştır:

Сталкиваясь с ними ненароком, невольно задаешь себе вопрос: «И зачем только они живут на свете? Зачем вообще дышат и ходят по земле?» (С. Али, ММР, с. 413).

"Görmek" fiili yerine 'karşılaşmak' anlamına gelen «сталкиваться» fiilinin kullanıldığı bu cümle Rusça'da zaman zarfı «когда» ile de aktarılabilir:

Когда сталкиваешься с ними..... ya da cümleyi "görmek" anlamına gelen «видеть» veya "karşılaşmak/ karşılamak" anlamlarına gelen «встречать» fiilleri ile de kurabiliriz:

Когда видим / встречаем таких людей, мы часто поневоле задаем себе вопрос....

2. Bir bankadaki küçük memuriyetimden **çıkarıldıktan sonra** – neden çıkarıldığımı hala bilemiyorum, bana sadece tasarruf için dediler, fakat haftasına yerime adam aldılar – Ankara'da uzun müddet iş aradım. (S. Ali, KMM, s.12).

- Dan sonra zaman edatıyla oluşturulan bu cümlede Rusça'ya depriçastiye ile aktarılmıştır:

Лишившись небольшой должности в банке (за что меня уволили – я и сейчас ума не приложу; сказали, что по сокращению штатов, а через неделю на мое место взяли другого) я долго слонялся по Анкаре в поисках работы (С. Али, ММП, с. 414).

Bu cümle Rusça'ya «*после*» kelimesi kullanılarak da aktarılabilmektedir:

После того, как я лишился небольшой должности в банке, ... долго слонялся по Анкаре в поисках работы.

3. Arkadaşlarımdan habersiz olarak, tezgahçılık için müracaat ettiğim mağazalardan ret cevabı **alınca**, yeis içinde gece yarılarına kadar dolaşıyordum (S. Ali, KMM, s.12).

Inca zarf-fiili ile oluşturulan bu cümle Rusça'ya şu şekilde aktarılmıştır:

*Втайне от своих приятелей я попытался устроиться в магазин продавцом, но, **получив** и там отказ, несколько ночей подряд в полном отчаянии шатался по городу (С. Али, ММП, с. 414).*

Yukarıdaki bu cümle Rusça'ya yine anlamı bozmadan değişik şekillerde de aktarılabilir:

*Втайне от своих приятелей я попытался устроиться в магазин продавцом, но **когда получил** и там отказ, несколько ночей подряд в полном отчаянии шатался по городу.*

Ya da:

*Втайне от своих приятелей я попытался устроиться в магазин продавцом, но **после того, как получил** и там отказ, несколько ночей подряд в полном отчаянии шатался по городу.*

4. Hiç **çekinmeden** yanımda öpüştüler. Hamdi beni yalnız **bırakarak** yıkanmaya gitti. (S. Ali, KMM, s 14).

-Meden ve -arak ulacıyla oluşturulan bu kelimelerin Rusça'ya çevirisi aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

*Они расцеловались, **не стесняясь** моего присутствия. Потом Хамди ушел принимать ванну, **оставив** меня наедине со своей женой (С. Али, ММП, с. 415).*

Bu cümleye alternatif olarak şu cümleyi sunabiliriz:

*Они расцеловались **без стеснения** в моем присутствии. Потом Хамди **оставил** меня наедине со своей женой и ушел принимать ванну.*

5. Ne yapacağını **bilmediğim için** onlardan birini aldım, daha açmadan Hamdi kapıda göründü. Bir eliyle ıslak **saçlarını tarıyor**, ötekiyle açık yakalı beyaz frenk gömleğinin düğmelerini ilikliyordu (S. Ali, KMM, s.14-15).

Yukarıda sunduğumuz örnek Rusça'ya şu şekilde aktarılmıştır:

*Не зная, чем заняться, я взял один из них. Но не успел его открыть, как в дверях появился Хамди. **Расчесывая** одной рукой мокрые волосы, другой он застегивал на ходу пуговицы белой спортивной рубашки (С. Али, ММП, с. 416).*

Yukarıdaki cümle anlam değişikliğine mahal vermeden Rus dilinde neden belirten, ardından açıklama beklenen sebep edatı «*поскольку*» kullanılarak şu şekilde de ifade edilebilir:

*Поскольку я не знал чем заняться, я взял один из них. Но не успел его открыть, как в дверях появился Хамди. Он одной рукой **расчесывал** мокрые волосы, а другой он застегивал на ходу пуговицы белой спортивной рубашки.*

7. İçlerinin esneyen boşluğu karşısında ancak başka başka insanları **istihfaf ve tahkir etmek**, onlara **gülmek suretiyle** kendilerini tatmin edebiliyorlar, şahsiyetlerinin farkına varıyorlardı.

“Yoluyla, biçimiyle” anlamına gelen “suretiyle” zarfıyla oluşturulan bu cümle Rusça'ya – *от* edatı kullanılarak aktarılmıştır:

*Они как бы пытались заполнить свою внутреннюю пустоту. Получали удовольствие **от зубоскальства и насмешек** над кем-то, тем самым обращая на себя внимание (С. Али, ММП, с. 429).*

Söz konusu cümlede - *от* bağlacının tercih edilmesi, cümlede kullanılan fiil öbeği “*поулчатъ удовольствие от кого-чего*” ile ilintili olup, söz konusu fiil kendinden sonra – *от* edatını gerektirmektedir.

İncelediğimiz bu cümle yine Rusça'ya anlam bütünlüğü bozulmadan isim-fiillerle şu şekilde de aktarılabilir:

*Они как бы пытались заполнить свою внутреннюю пустоту. Получали удовольствие **от того, что зубоскалили и насмехались** над кем-то, тем самым обращая на себя внимание.*

8. Etrafını bu kadar iyi tanıyan, karşısındakinin ta içini bu kadar keskin ve açık **gören** bir insanın heyecanlanmasına ve herhangi bir kimseye kızmasına imkan var mıydı? (S. Ali, KMM, s.23).

“Görmek” fiilinin sonuna – *ен eki* ile kullanılmak suretiyle oluşturulan bu cümledeki sıfat-fiil Rusça'ya şu şekilde çevrilmiştir:

Может ли человек, **видящий** окружающих насквозь, с таким необыкновенным проникновением, волноваться по пустякам и сердиться на других? (С. Али, ММП, с. 424).

Bu cümle Rusça'ya birleşik cümle yapısıyla kullanılan tanımlamalı yan cümlelerinin oluşumunda tercih edilen 'который' yapısı iyelik zamiri ile de aktarılabilir. Krş:

*Может ли человек, **который видит** окружающих насквозь, с таким необыкновенным проникновением, волноваться по пустякам и сердиться на других?*

9. Hatta ailesini, bu aile arasındaki vaziyetini yakından **görünce** hakkındaki merakım büsbütün arttı (S. Ali, KMM, s.24).

Bu cümlede koyu ile belirtilen ve –ünce zarf-fiil eki ile aktarılan kelimenin Rusça tercümesi şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

*После того как я **познакомился** поближе с его семьей, узнал его самого в роли семьянина, мой интерес к нему еще более возрос. (С. Али, ММП, с. 425).*

Burada '- den sonra' anlamına gelen ve cümlede bağlaç görevi gören, değişmeyen bir yapıyan sahip olan «после того как» bağlacı ile aktarılan bu tümce, Rusça'ya deприçastie yani zarf-fiil kullanılarak da ifade edilebilir:

Познакомившись поближе с его семьей, я узнал его самого в роли семьянина, и мой интерес к нему еще более возрос.

10. Küçük kız birkaç dakika sonra kahve getirdi. Yüzünde nedense hep o beni küçük görmek, benimle alay etmek isteyen **şımarık ifade** vardı (S. Ali, KMM, s.25).

Koyu ile belirtilen “şımarık ifade kelimesi” Rusça'ya “alaycı gülüş” şeklinde çevrilmesine rağmen, sunulan tercümeyle bakalım. Burada cümle sıfat-fiil kullanarak oluşturulmuştur. Bkz.:

*Через несколько минут девочка предложила мне кофе. На ее лице играла снисходительная **насмешливая улыбка, означавшая**, очевидно, что она никак не хочет принимать меня всерьез. (С. Али, ММП, с. 426).*

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi bu cümle iyelik zamiri kullanarak aktarılabilir. Krş:

*Через несколько минут девочка предложила мне кофе. На ее лице играла снисходительная **насмешливая улыбка, которая, очевидно, означала**, что она никак не хочет принимать меня всерьез.*

11. Bir sanayi mektebini **bitirdikten sonra** dericilik tahsil etmek üzere nedense İtalya'ya gönderilmiş, fakat orada da ancak biraz lisan bir de mühim adam tavırları almayı öğrenmişti (S. Ali, KMM, s.30).

Burada koyu ile belirtilen ve aman ilgisi –den sonra edatı kelime öbeği, Rusça'ya ismin – in haline ait (родительный падеж) «после» edatı ile aktarılmıştır:

После окончания школы он был послан для продолжения образования в Италию. Там он поднатерел в итальянском и научился напускать на себя важный вид (С. Али, ММП, с. 430).

Yukarıdaki çeviriye sunabileceğimiz alternatif cümleler «после того как» bağlacı ve zarf-fiil (*окончить* – *окончил* - *окончив*) kullanılarak oluşturulabilecek cümlelerdir. Krş:

После того, как окончил школу, он был послан для продолжения образования в Италию...

Окончив школу, он был послан для продолжения образования в Италию...

12. **Başladığım şeye devam etmek** ve son bir çareyi **denemek için** ona daha çok sokuldum ve kendisine karşı duyduğum bütün alaka ve sevgiyi gözlerimde toplamaya çalıştım (S. Ali, KMM, s.45).

Sebep edatı “için” ile kurulan bu cümle Rusça’ya şöyle çevrilmiştir:

Решив не отступать и попробовать последнее средство, я пододвинулся к нему еще ближе и вложил в свой взгляд свою любовь к нему, все участие (С. Али, ММП, с. 443).

Serbest bir stilde çevrilerek ve zarf-fiil kullanılarak oluşturulan bu cümleye alternatif olarak aşağıda birleşik cümle ile oluşturulan bir örnek sunulabilir:

Я решил не отступать и попробовать последнее средство, пододвинулся к нему еще ближе и вложил в свой взгляд свою любовь к нему, все участие

SONUÇ

Dildeki stilistik paralellik kavramı Rus dil biliminde kesin çizgileri olmayan, geniş bir konu alanına yayılmış, yoruma açık bir konudur. Buna rağmen Rus dilinde ifade (söylem) açısından birbirine yakın olan paralel cümlelerin zenginliği ve çeşitliliği aşikârdır. Bir dilde paralel cümlelerin oluşturulabiliyor olması, dilin kullanım özelliklerinin çok yönlü olarak ele alınıp, incelenmesine katkı sağlayabileceği gibi, sözlü ve yazılı çeviri biliminden metin dil bilimine kadar pek çok alanındaki çalışmalara da katkıda bulunabilir. Ele aldığımız çevirinin kalitesi tartışılabilir olmakla birlikte, kitabın çevirisinin analizi çalışmamızın birinci önceliği olmadığı için yapılan Rusça tercümelemler üzerinde fazla durulmamakla birlikte, yapılan tercümelere alternatif çeviriler de sunulabileceği görülmüştür. Bunun dışında çalışmamızın ikinci kısmında sunulan örneklerle, Türkçe cümlelerin ne şekilde Rusça’ya tercüme edildiği, incelenen Rusça çevirilerin farklı şekillerde de dilde ifade edilebileceğini ortaya konmuştur. İşlevi ve yapısı farklı olan ancak anlam açısından birbirine yakın olan bu cümleler şüphesiz ki Rus dilin zenginliğine

ve çeşitliliğine işaret etmektedir. Rus dili eğitimi sırasında, sıfat-fiil, zarf-fiil ve isim-fiil konuları, özellikle de gramer, konuşma ve çeviri derslerinde, mevcut cümlelere eşdeğer alternatif cümleler kurulma imkânının bulunduğu, benzeri karşılaştırmalı örneklerle öğrencilere sunulabilir. Böylece Rusça öğrenen Türk öğrencilerimizin konuşma ve yazma becerilerinin gelişmesine ve bahsi geçen gramer konularının daha iyi öğrenilmesine bir nebze de olsa katkı sağlanmış olunacaktır. Eğitim sırasında, önemli olma, öğrencilerimize bu cümlelerin eş anlamlı olmadıkları ve farklı bir yapı kullanılarak oluşturulan her bir cümlemin kendine ait gramer özelliklerine sahip olduğunun altının çizilmesidir.

SUMMARY

Syntax structure of Russian language is very flexible in terms of forming the sentences by using different grammatical structures, which are close to each other in meaning and can be used in place of each other in some cases. This characteristic allows to form parallel sentence structure, so-called “parallel sentence” in Russian language and can be used in different fields of language and speech. The structures, which are called “parallel sentences” are close to each other in terms of meaning and may alternatively be formed by use of various grammatical items (Rozental 2011:336-367). The sentences are *студент сдал экзамен* (student passed the exam) – *студент, который сдал экзамен* (student who passed the exam) – *студент, сдавший экзамен* (student passed the exam) – *студент, сдав экзамен, ...* (student, by passing exam) – *студент после сдачи экзамена...* (After passing the exam the student...) – *студент после того, как сдал экзамен...* (After he has passed the exam student...) can be presented as an alternative to other sentence. Parallel sentences in Russian language can be formed by means of different grammatical structures such as participle, gerund, infinitive. For example, we can see that a sentence expressed by gerund could be also expressed by using preposition «после»:

Родители, получив о ваших событиях информацию, немного зашевелились, хотя забрали анкеты и пишут заявления. [коллективный. Турникеты в школах (2011-2012)]

Krş: *После получения информации о ваших событиях, родители немного зашевелились,*

После того, как родители получили информацию, немного зашевелились.....

As is seen from above, using a variety of grammatical structures without straining the general meaning of the sentence we can express the sentence in different ways. We can look at this characteristic of Russian language as a factor that facilitate the learning and translating process. In this study the similar sentences, used in the translation, were taken from the book of Sabahattin Ali

named “Madonna in Fur Coat”, which was translated into Russian in 1990, have been examined by means of comparison of alternative sentences. It was also demonstrated that sentences, which are close to each other in meaning are different in grammatical structure. It is necessary to underline, that although the meaning of parallel sentences is close, the difference in grammatical features and semantic nuances exist. In addition to the fact that parallel structures in Russian language can be formed by various language elements, they can differ from each other in terms of usage in spoken language and written language. And this affects the choice of their usage in the sentence. The ability to express the sentence in different ways due to existence of different alternatives can facilitate the work of translator or speaker in expressing themselves.

The concept of stylistic parallels in linguistics is not very precise and contains a wide spectrum of issues open to interpretation. Despite this fact it is obvious, that in Russian language there is a lot of different parallel structures, which are close to each other in terms of meaning. The possibility of usage of parallel sentences in a language contributes not only to study the peculiarities of the language from different point of view, but to make researches in different spheres of oral and written translations and linguistics.

KAYNAKLAR

- AKAY, Recep (2005). “Dilbilgisi ve Stilistik”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Bölümü Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, *Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Değişbilir Sempozyumu Bildirileri*, Çanakkale. 17-19 Haziran 2005, s. 187-194, http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/recep_akay_dilbilgisi_ve_stilistik.pdf, 15.11.2013.
- BREDEEV L.V., BUTENKO A.A. Leksiko-stilisticheskie transformatsii pri perevode <http://belpaese2000.narod.ru/Trad/transform01.htm> (06.03.2014).
- GVOZDEV A.N. (1965). Očerki po stilistike russkogo yazıka. Morfologiya. Glagol, Moskova: İzdatel'stvo “Prosveşeniya”.
- <http://www.interword.se/Syntax/Lektionsmaterial/GVOZDEV/m/stil525.htm>, (20.12.2013)
- GOLUB İ.B. (2010). Stilistika russkogo yazıka. Uçeb. posobie. 4-e izd. Moskva: Ayris-press.
- KARAHAN, Leyla (2007). “ ‘Sonra, Önce’ Kelimelerinin Edat Kategorisi İçerisindeki Durumu”, *Uluslararası Türklük Araştırmaları Sempozyumu*, 25-27 Nisan 2007, Erzurum. *Dil Araştırmaları*, Ankara, S.1: 3940. http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/leyla_karahan_sonra_once_edat_kategorisi.pdf (24.04.2014).

- KAZARİNA S.G., MİLYUK A.V., USAÇEVA M.P. (2004). Stilistika i kultura reçi: Učeb. pos. po russkomu yazıkyu. İzd. Rostov-n/Donu: Feniks.
- KOJİNA M.N., DUSKAEVA L.R., SALİMOVSKİY V.A. (2014). Stilistika russkogo yazıka, Moskva: Flinta, Nauka.
- MİTYAKİNE, E. YEREMİNA (2010). Nekotore osobennosti stilističeskih priemov perevoda. Germes: nauç.-hudoj. sb.: vıp. II. / redkol. A.N. Zlobin, L.M. Lemaykina, A.V. Puzakov (i dr.); sost. A.N. Zlobin. – Saransk: Afanasyev V.S. (2010): 53-56.
- ROZENTAL' D.E. (2011). Spravočnik po russkomu yazıku. Praktičeskaya stilistika. M.: Oniks, Mir i Obr., Astrel.
- ROZENTAL' D.E. (2014). Spravočnik po pravopisanıyu i literaturnoy pravke. Pod. Red. İ.B. Golub. Moskva: Ayris Press.
- SABAHAATTİN Ali (1997). Kürk Mantolu Madonna, Yapı Kredi Yay. İstanbul.
- SABAHAATTİN Ali (1990). İzbrannoe: Per. s turetsk. Madonna v mehovom pal'to. Perevod s turetskogo L. Medvedko. M.: Hud. Lit.